

1

29.03.2024 शुक्रवासरः वि.सं. २०८० चैत्रकृष्णपक्षः चतुर्थी चैत्र 16 प्रविष्टांशः

Website- www.himsanskritam.com Email-himsanskrit@gmail.com

■ पृष्ठ-4 ■ वर्ष-3 ■ अङ्क-157

हिमाचलनिर्वाचनम्

2

स्वतन्त्रविधायकानां त्याग-पत्रस्य स्वीकरणं सभापतेः अधिकारक्षेत्रस्य विषयः - राज्यपालः

"चीनदेशेन सह सम्बन्धं पुनः स्थापयितुं सीमासुरक्षाया सह कदापि न सहमतिः"

2

अरुणाचलमाहात्म्यम् (पूर्वार्धः)--५ अरुणाचलभक्त-माहात्म्यम्

4

प्रमुखाः वार्ताः

यूक्रेनदेशस्य विदेशमन्त्री दिमित्रो कुलेबा भारतं सम्प्राप्तवान्

यूक्रेनदेशस्य विदेशमन्त्री दिमित्रो कुलेबा ह्यः भारतस्य द्विदिवसीयायाः आधिकारिकयात्रायाः कृते नवदिल्लीनगरम् आगतः। सः विदेशमन्त्री डॉ. जयशंकरस्य निमन्त्रणेन आगतः। अस्मिन् काले सः विदेशमन्त्री, उपराष्ट्रीयसुरक्षापरामर्शकेन च सह आधिकारिकसमागमं सहितं अनेककार्यक्रमेषु भागं गृहीयात्। विदेशमन्त्रालयेन विज्ञप्ति उत्तं यत् मन्त्रिद्वयं परस्परहितस्य क्षेत्रीयवैश्विकविषयेषु द्विपक्षीयसाझेदारीसहकार्ययोः विषयेषु चर्चा करिष्यतः। यूक्रेनदेशस्य विदेशमन्त्री व्यापारसमुदायेन सह अपि अन्तरक्रियां कर्तुं शक्नोति।

गोविन्दः एकनाथशिन्दे शिवसेनागुटस्य प्रचारकः

बालिवुड् अभिनेता गोविन्दः मुम्बईनगरे एकनाथशिण्डे इत्यस्य नेतृत्वे शिवसेनागुटस्य सदस्यः अभवत्। अस्मिन् अवसरे मुख्यमन्त्री एकनाथशिण्डे इत्यनेन उक्तं यत् गोविन्दः दलस्य प्रतिनिधिप्रचारकाभियाने भविष्यति।

सुभाषितम्

पादाभ्यां न स्पृशेदग्रिं गुरुं ब्राह्मणमेव च।
नैव गां न कुमारीं च,
न वृद्धं न शिशुं तथा।।

भावार्थः - अग्रि, गुरु, ब्राह्मण, गाय माता, कुमारी कन्या, वृद्ध, माता- पिता, तथा अबोध बालक - इन सबको कभी पैर से स्पर्श नहीं करना चाहिए। इन्हें पैर से छूने का अर्थ इनका अपमान करना है जिससे घोर पाप लगता है यही हमारे सनातन धर्म की मर्यादा है।

हिमसंस्कृतवार्ताः, अमितशर्मा

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः - १७७१११

जेईई-मेन्स् इत्यस्य द्वितीयं सत्रं अप्रैल-मासस्य ४ तः १२ पर्यन्तं ३१९ नगरेषु विभिन्नेषु केन्द्रेषु भविष्यति

अस्मिन् वर्षे संयुक्तराष्ट्रपरीक्षायाः द्वितीयसत्रस्य अभ्यर्थिनः - JEE Mains इत्यस्य परीक्षाकेन्द्रस्य नगरविनियोगस्य विषये राष्ट्रियपरीक्षासंस्थायाः अग्रिमसूचना अधिसूचिता अस्ति। जेईई-मेन्स् इत्यस्य द्वितीयं सत्रं अप्रैल-मासस्य ४ तः १२ पर्यन्तं ३१९ नगरेषु विभिन्नेषु केन्द्रेषु भविष्यति। तेषु २२ नगराणि विदेशीयदेशेभ्यः सन्ति। प्रतिदिनं द्वयोः सत्रयोः परीक्षा भविष्यति। प्रथमं सत्रं प्रातः ९ वादनतः मध्याह्न १२ वादनपर्यन्तं द्वितीयसत्रम् अपराह्ण ३ वादनतः सायं ६ वादनपर्यन्तं भविष्यति। १२ एप्रिल दिनाङ्के परीक्षा प्रातःकाले एव भविष्यति। अभ्यर्थिनः एनटीए-जालस्थले स्वस्य आवेदनसङ्ख्यां जन्मतिथिं च प्रविष्ट्वा परीक्षाकेन्द्रस्य नगरस्य विषये सूचनां प्राप्तुं शक्नुवन्ति। राष्ट्रियपरीक्षासंस्थया उक्तं यत् नगरस्य सूचनापत्रस्य उपयोगः अभ्यर्थिभिः प्रवेशपत्ररूपेण कर्तुं न शक्यते। एषा केवलं तस्य नगरस्य विषये अग्रिमसूचना भविष्यति यत्र तेषां परीक्षाकेन्द्रं भविष्यति।

पीएचडी प्रवेशप्रक्रियायाः कृते राष्ट्रीयपात्रतापरीक्षा नेट इत्यस्यैव प्रयोगः सर्वेषु विश्वविद्यालयेषु भविष्यति-यूजीसीसंस्था

देशस्य सर्वे विश्वविद्यालयाः २०२४-२५ तमस्य वर्षस्य शैक्षणिकसत्रात् पीएचडी-प्रवेशार्थं पृथक् प्रवेशपरीक्षायाः स्थाने NET नेट इत्यस्य अङ्कानाम् उपयोगं करिष्यन्ति। विश्वविद्यालय-अनुदान-आयोगस्य अध्यक्षः एम. जगदीशकुमारः सामाजिकमाध्यमे सन्देशे अवदत् यत् शैक्षणिकसत्रम् 2024-25 तः पीएचडी प्रवेशार्थं विभिन्नाभिः शैक्षणिकसंस्थाभिः आयोजितानां प्रवेशपरीक्षाणां स्थाने राष्ट्रियपात्रतापरीक्षा-नेट-अङ्कानाम् उपयोगः कर्तुं शक्यते। सः अवदत् यत् जून २०२४ सत्रस्य कृते नेट आवेदनप्रक्रियायाः विषये सूचना आगामिसप्ताहे उपलब्धा भविष्यति इति अपेक्षा अस्ति। अस्मिन् विषये राष्ट्रियपरीक्षासंस्था कार्यं कुर्वती अस्ति।

सम्पूर्णे विश्वे प्रायः १ अर्बुद् ५ कोटिः मेट्रिकटन परिमितं अन्नधान्यस्य अपव्ययः

सांकेतिकम् चित्रम्

हिमसंस्कृतवार्ताः डॉ.अमनदीपशर्मा

२०२२ तमे वर्षे सम्पूर्णे विश्वे प्रायः १ अर्ब ५ कोटि मेट्रिकटन परिमितं अन्नधान्यस्य अपव्ययः अभवत्। संयुक्तराष्ट्रसङ्घस्य प्रतिवेदनानुसारं सम्बन्धितवर्षे उत्पादितस्य कुलधान्यस्य प्रायः १९ प्रतिशतं भवति। बुधवासरे प्रकाशितस्य 'संयुक्तराष्ट्रपर्यावरणकार्यक्रमस्य' 'खाद्यअपव्ययसूचकाङ्कप्रतिवेदने' २०३० वर्षपर्यन्तं एतस्य अपव्ययस्य निवारणार्थं

विभिन्नदेशानां प्रगतेः आकलनं कृतम् अस्ति। संयुक्तराष्ट्रसङ्घः अवदत् यत् २०२१ तमे वर्षे प्रकाशितस्य प्रथमप्रतिवेदने समाविष्टानां देशानाम् अपेक्षया अस्मिन् सूचकाङ्के समाविष्टानां देशानाम् संख्या दुगुणा अभवत् २०२१ तमे वर्षे प्रकाशितस्य प्रतिवेदनस्य अनुसारं २०१९ तमे वर्षे ९३१ अरब मेट्रिकटन खाद्यधान्यानां अपव्ययः अभवत्। शोधकर्तारः ज्ञातवन्तः यत् प्रत्येकं व्यक्तिः एकस्मिन् वर्षे प्रायः ७९ किलोग्रामं अन्नधान्यं अपव्ययति। अस्य प्रायः ६० प्रतिशतं गृहस्तरस्य, २८ प्रतिशतं भोजनालयादिषु विभिन्नेषु खाद्यसेवासु, प्रायः १२ प्रतिशतं च खुदराविक्रयस्तरस्य अपव्ययः भवति एतत् प्रतिवेदनं तस्मिन् समये आगतं यदा सम्पूर्णे विश्वे ७८ कोटिः ३० लक्षं जनाः क्षुधायाः समस्यायाः सह संघर्षं कुर्वन्ति। इजरायल-हमास-युद्धं, हैटी-देशे हिंसा च अस्य संकटस्य अधिकं व्याप्तिम् अकुर्वत्।

भारतस्य निर्वाचन-प्रक्रियायाः देशस्य राजनैयिकाधिनियमानां विषये अन्यस्य कस्यापि देशस्य आरोपाः सर्वथा अस्वीकार्याः सन्ति-रणधीरजयसवालः

देहल्याः मुख्यमन्त्रिणः अरविन्दकेजरीवालस्य गृहीतविषये अमेरिकीविदेशविभागस्य अद्यतनं वक्तव्यं अनुचितं इति विदेशमन्त्रालयेन उक्तम्। मन्त्रालयस्य प्रवक्ता रणधीरजयसवालः गतदिने नवदिल्लीनगरे अवदत् यत् भारतस्य निर्वाचन-प्रक्रियायाः देशस्य राजनैयिकाधिनियमानां विषये अन्यस्य कस्यापि देशस्य आरोपाः सर्वथा अस्वीकार्याः सन्ति।

भारतेन परह्य अस्मिन् विषये अमेरिकीदूतावासस्य वरिष्ठाधिकारिणः आहूय प्रबलं आक्षेपं विरोधं च कृतम्। श्री जयसवालः उक्तवान् यत् भारते अधिनियमप्रक्रियाः विधिराज्यस्य अन्तर्गतं कार्यं कुर्वन्ति। विशेषतः समानप्रजातन्त्रव्यवस्थायुक्तेषु देशेषु एतत् तथ्यं स्वीकर्तुं कष्टं न भवेत्। श्री जयसवालः अवदत् यत् भारतं स्वतन्त्रेषु सशक्तेषु च लोकतान्त्रिकसंस्थासु गर्वितः अस्ति तथा च तेषां कस्यापि अनुचितबाह्यदबावानां रक्षणाय प्रतिबद्धः अस्ति। श्री जयसवालः अवदत् यत् परस्परं सम्मानः अवगमनं च अन्तर्राष्ट्रीयसम्बन्धानां आधारः अस्ति तथा च एकेन देशेन अन्यदेशानां सार्वभौमत्वस्य आन्तरिककार्याणां च सम्मानः अपेक्षितः।

कश्मीरी-विस्थापितानां मतदातृणां कृते विशेष-मतदान-केन्द्राणि स्थापितानि सन्ति

निर्वाचन-आयोगेन जम्मू-उधमपुर-दिल्ली-नगरेषु विभिन्नेषु शिबिरेषु निवसतां कश्मीरी-विस्थापितानां मतदातृणां कृते विशेष-मतदान-केन्द्राणि स्थापितानि सन्ति। एषा व्यवस्था जम्मू-कश्मीरे लोकसभानिर्वाचनकाले कश्मीरीशरणार्थीमतदातृभ्यः ईवीएम-यन्त्राणां माध्यमेन स्वस्य मताधिकारस्य प्रयोगस्य अवसरं प्रदास्यति। आयोगेन उक्तं यत् येषां शरणार्थीनां सामान्यनिवासस्थानं जम्मू-उधमपुर-दिल्ली-नगरयोः प्रादेशिकसीमायाः बहिः अन्यत्र अस्ति, ते अपि डाकमतपत्रद्वारा मतदानं कर्तुं शक्नुवन्ति।

निर्दलीयविधायकानां काङ्ग्रेसदलेन अन्वेषणस्य आग्रहं कृतम् विधानसभाध्यक्षस्य निर्दलीयविधायकेभ्यः सूचनापत्रम्

हिमसंस्कृतवार्ता- शिमला। मन्त्रिभिः काङ्ग्रेसविधायकैः च त्रयाणां निर्दलीयविधायकानाम् उपालम्भं कृत्वा विधानसभासभाध्यक्षात् तेषां त्यागपत्रस्य कारणानाम् अन्वेषणं कर्तुम् आग्रहं कृतम्। विधानसभाध्यक्षस्य कुलदीपसिंहपठानिया इत्यस्य पक्षतः एतस्य संज्ञानं स्वीकृत्य विधानसभासचिवालयेन के. एल. ठाकुरः, होशियारसिंहः, आशीषशर्मा इति त्रयाणां स्वतन्त्रविधायकानां कृते सूचनापत्रं निर्गतमस्ति तेभ्यः उत्तरं च १० अप्रैलपर्यन्तं याचितम् अस्ति। उपालम्भे तेषां विरुद्धं आरोपाः सन्ति यत् ते त्यागपत्रं दातुं चक्रविमानेन आनीताः, तैः सह भाजपा-वरिष्ठनेतारः उपस्थिताः आसन्। सः आरोपितवान् यत् जनसमूहः पञ्चवर्षेभ्यः तान् निर्वाचितवान्। भाजपायाः प्रभावेन ते त्यागपत्रम् अयच्छतन्। राज्यसभानिर्वाचने

भाजपायाः पक्षे मतदानं कृतवन्तः हमीरपुरतः आशीषशर्मा, देहरातः होशियारसिंहः, नालागढतः केएलठाकुरः इति त्रयः निर्दलीयविधायकाः शुक्रवासरे विधायकपदात् त्यागपत्रं दत्तवन्तः आसन्। मन्त्रिणः काङ्ग्रेसविधायकाः च आरोपयन्ति यत् शुक्रवासरे नूतनदिल्लीतः चक्रविमानेन शिमलानगरं प्राप्य त्रयः अपि विधानसभासचिवाय त्यागपत्रं प्रदत्तवन्तः। तदनन्तरं एते स्वतन्त्राः विधायकाः राज्यपालं मिलित्वा विधानसभासभापतिं प्रति त्यागपत्रम् अपि प्रदत्तवन्तः। तस्मिन् काले विपक्षनेता जयरामठाकुर इत्यादयः भाजपानेतारः अपि तैः सह आसन्। त्रयोऽपि स्वतन्त्रविधायकाः जयरामठाकुरेण सह पुनः दिल्लीं गतवन्तः। एषः उपालम्भः विधानसभा सभापतिं प्रति मन्त्रिणः जगतसिंहनेगी, रोहितठाकुरः, अनिरुद्धसिंहः, विक्रमादित्यसिंहः, मुख्यसंसदीयसचिवः संजयः अवस्थी, विधायकः संजयरतन इत्यादयः विधायकाः अददन्। मुख्यसंसदीयसचिवः संजय अवस्थी अवदत् यत् निर्दलीयानां त्यागपत्रात् पूर्वं चक्रविमानेन शिमलानगरम् आनयनेन भाजपादलस्य वरिष्ठनेतृभिः सह भवितुं च तेषां राजनैतिकप्रभावेन त्यागपत्रप्रदानस्य पुष्टिः भवति। प्रकरणस्य गम्भीरताम् अवलोक्य उपालम्भे अन्वेषणस्य आग्रहः कृतः। तस्मिन् एव काले विधानसभासचिवः यशपालशर्मा उपालम्भे १० अप्रैलपर्यन्तं स्थितिं स्पष्टीकर्तुं च आह।

मण्डी-संसदीयक्षेत्रात् कङ्गनायाः प्रत्याशीत्वेन भाजपानेतारः अपि आश्चर्यचकिताः - प्रतिभासिंह

हिमसंस्कृतवार्ता- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः।

हिमाचलप्रदेशस्य काङ्ग्रेस-अध्यक्षा प्रतिभासिंह अवदत् यत् मण्डी-संसदीयक्षेत्रात् बॉलीवुड-अभिनेत्री कङ्गना रणौत- इत्यस्या प्रत्याशीत्वेन भाजपानेतारः अपि आश्चर्यचकिताः सन्ति। सर्वेषां मनसि आसीत् यत् विपक्षस्य नेता जयरामठाकुरः पूर्वसांसदः महेश्वरसिंहः वा अन्यः कोऽपि नेता मण्डीतः प्रतियोगं करिष्यति इति। स्वपक्षस्य बहवः नेतारः भाजपायाः एतत् निर्णयं पचयितुं न समर्थाः सन्ति। मण्डीसंसदपिठे काङ्ग्रेसपक्षेण बहु विकासकार्यं कृतम् इति उक्तवती। मण्डी इत्यादिषु लोकसभाक्षेत्रेषु विधानसभा उपनिर्वाचनेषु च काङ्ग्रेसदलं विजयं निश्चितरूपेण पञ्चयिष्यति। बुधवासरे चण्डीगढ़े आयोजितायां काङ्ग्रेससमन्वयसमित्याः सभायां भागं गृहीत्वा प्रतिभासिंह गुरुवासरे राजधानीनगरस्य स्वस्य निजनिवासस्थाने हॉलीलोड्ज् इत्यत्र पत्रकारसम्मेलने पुनः अवदत् यत् मण्डीतः अभ्यर्थिनः चयनायार्थं निर्णयः शीर्षनेतृत्वस्य एव हस्ते अस्ति। दलनेतृत्वेन यः कोऽपि निर्णयः क्रियते सः स्वीकृतः भविष्यति। मुख्यमन्त्री राज्यस्य प्रत्येकं क्षेत्रं गत्वा जनानां समस्यानां समाधानं कर्तुं आश्वासनं दत्तवान्। मुख्यमन्त्री प्रतिज्ञां कृतवान् यत् निर्वाचनं मिलित्वा युद्धं भविष्यति। प्रतिभासिंह अवदत् यत् निर्वाचनसम्बद्धं भविष्यस्य रणनीतिः एप्रिल-मासस्य चतुर्थ-पञ्च-दिनाङ्के नवीदिल्लीनगरे शीर्षनेतृत्वेन सह भवितुं शक्नुवन्त्याः सभायां भविष्यति। अस्मिन् काले दलस्य प्रत्याशिनः निर्णयः अपि सम्भवति। काङ्ग्रेसः सशक्ताः अभ्यर्थिनः स्थापयिष्यति। वर्तमानस्थित्या निर्वाचने विधायकानां स्थापनं न सम्भवति।

उपनिर्वाचनेषु विजयं पञ्चीकृत्य संकटस्य मेघान् दूरं करिष्यामः

प्रतिभासिंह अवदत् यत् विधानसभा उपनिर्वाचनं जित्वा काङ्ग्रेसः सर्वकारे लम्बमानं संकटस्य मेघं दूरं करिष्यति। सर्वकारः संस्थाः च संयुक्तरूपेण निर्वाचनं प्रतिस्पर्धयिष्यन्ति। समन्वयसमित्याः सभायां सम्भाव्यप्रत्याशिनां विषये चर्चा कृता। अभ्यर्थिनः निर्णये दलस्य किमपि त्वरितता न भविष्यति। शीर्षनेतृत्वेन विधायकौ संजय अवस्थी, चन्द्रशेखरौ च दलस्य कार्यकारी अध्यक्षौ नियुक्तौ। उभौ विधायकौ दलस्य सक्रियनेतारौ स्तः। दलस्य सुदृढीकरणाय एते नियुक्तये कृते।

स्वतन्त्रविधायकानां त्याग-पत्रस्य स्वीकरणं सभापतेः अधिकारक्षेत्रस्य विषयः - राज्यपालः

हिमसंस्कृतवार्ता- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः। राज्यपालः शिवप्रतापशुक्लः उक्तवान् यत् सः त्रयाणां स्वतन्त्रविधायकानां त्यागपत्रं स्वीकरणस्य विषये किमपि निर्देशं निर्गन्तुं न शक्नोति, सः केवलं परामर्शं दातुं शक्नोति, यतः एषः विधानसभाध्यक्षस्य अधिकारक्षेत्रस्य विषयः अस्ति। सः त्रयाणां स्वतन्त्रविधायकानां कृते अपि अवदत् यत् एतत् केवलं विधानसभाध्यक्षस्य अधिकारक्षेत्रम् अस्ति। गुरुवासरे मीडियाभिः सह वार्तालापं कुर्वन् राज्यपालः अवदत् - त्रयः निर्दलीयाः प्रथमं विधानसभासचिवाय,

ततः व्यक्तिगतरूपेण अध्यक्षाय स्वत्यागपत्रं प्रदत्तवन्तः। निर्दलीयैः त्रिभिः अध्यक्षाय दत्तस्य त्यागपत्रस्य प्रतिलिपिः अपि मम कृते दत्ता अस्ति। अत एव मया विधानसभाध्यक्षं प्रति प्रेषितं, मध्यप्रदेशस्य कर्नाटकस्य च प्रकरणानाम् अपि उल्लेखः कृतः यत्र सर्वोच्चन्यायालयात् एतादृशाः निर्णयाः आगताः यत् त्यागपत्राणि तत्क्षणमेव स्वीक्रियताम् इति। यदि विधायकैः स्वयम् एव स्वत्यागपत्रं विधानसभाध्यक्षस्य समक्षं प्रस्तूयन्ते तर्हि तत् स्वीक्रियताम्। न्यायालयस्य निर्णयाः तस्य समीपं आनीताः सन्ति। तथापि सः केवलम् अस्मिन् विषये उपदेशं दातुं शक्नोति। तेषां संवैधानिकः अधिकारः नास्ति। यदि विधानसभा अध्यक्षस्य निर्णये असन्तुष्टिः अस्ति तर्हि ते न्यायालयं गन्तुं शक्नुवन्ति। सः सन्तुष्टः यत् सभापतिना तस्मै अपि उत्तरं प्रेषितम्, यस्मिन् सः कानिचन वचनानि उक्तवान्। परन्तु न्यायालयस्य निर्णयान् पश्यन् सः मन्यते यत् एतानि त्यागपत्राणि स्वीकारणीयानि।

देशे अघोषितः आपत्कालः, अन्वेषणसंस्थानां मुक्तरूपेण क्रियते दुरुपयोगः - रोहितठाकुरः

हिमसंस्कृतवार्ता- शिमला। शिमलासंसदीयक्षेत्रस्य निर्वाचनप्रभारी शिक्षामन्त्री रोहितठाकुरः गुरुवासरे भारतीयजनतापक्षे आक्रमणं कृत्वा अवदत् यत् अद्य देशे अघोषितः आपत्काल इव स्थितिः अस्ति, भवान् कञ्चित् अपि कारागारे स्थापयितुं शक्नोति। अन्वेषणसंस्थानां मुक्तरूपेण दुरुपयोगः क्रियते, निर्वाचनबन्धनानि च देशे भाजपायाः बृहत्तमः भ्रष्टाचारः अस्ति। रोहितठाकुरः पार्टीजिलाध्यक्षान् प्रमुखसङ्गठनान् च राज्ये आगामिलोकसभा-विधानसभानिर्वाचनस्य सज्जतां कर्तुम् आह्वानं कृत्वा अवदत् यत् अस्मिन् समये शिमला-संसदीयासनं किमपि मूल्येन जेतव्यम् अस्ति। सः अवदत् यत् शिमला संसदीयक्षेत्रं काङ्ग्रेसस्य मुख्यं दुर्गं जातम् अस्ति। राज्यकाङ्ग्रेसकार्यालयस्य राजीवभवने शिमलासंसदीयक्षेत्रस्य जिलाध्यक्षाणां प्रमुखसङ्गठनानां च सभायाः अध्यक्षतां कुर्वन् रोहितठाकुरः अवदत् यत् अस्य क्षेत्रस्य भाजपासांसदाः

कार्यकाले स्वक्षेत्रस्य जनानां कृते दूरं तिष्ठेत्। तस्य रूपमपि जनाः विस्मृतवन्तः। सः अवदत् यत् इदानीं निर्वाचनसमये सः जनसमूहस्य मध्ये गत्वा जनान् स्वस्य मतदानं कर्तुं आह्वानं करोति। सः अवदत् यत् पञ्चवर्षस्य कार्यकाले सः अस्मिन् क्षेत्रे विकासस्य नामधेयेन किमपि योगदानं न दत्तवान्। सः अवदत् यत् जिलाध्यक्षः, प्रमुखाः संस्थाः च दलस्य अतीव महत्त्वपूर्णाः भागाः सन्ति। सः अवदत् यत् जिलाध्यक्षैः स्वसर्वैः खण्डाध्यक्षैः सह पूर्णसमन्वयेन कार्यं कर्तव्यं भविष्यति। सः अवदत् यत् सर्वेषां खण्डानां भ्रमणं कृत्वा मतदानकैन्द्रेः बीएलओ-इत्यादिभिः सह प्रत्यक्षसम्पर्कः करणीयः भविष्यति। सः अवदत् यत् तथैव प्रमुखसंस्थानां सर्वेषां प्रमुखानां अधिकारिणां च पूर्णसमन्वयेन कार्यं कर्तव्यं भविष्यति। मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुखोः नेतृत्वे राज्ये सशक्तं काङ्ग्रेससर्वकारं निर्मितम् इति सः अवदत्। सः अवदत् यत् एकवर्षस्य उपलब्धयः सर्वकारेण पूर्णाः कृताः, कर्मचारिभ्यः ओपीएस-

सहितं महिलाभ्यः १५०० रूप्यकाणि दातुं प्रतिज्ञा च दत्ता, एतेषां विषयेषु दलं जनसामान्यस्य मध्ये गन्तव्यं भविष्यति। रोहितठाकुरः अवदत् यत् राज्ये भवितुं शक्नुवन्तः लोकसभा-विधानसभा-उपनिर्वाचनानि अस्माकं सर्वेषां कृते एका परीक्षा अस्ति यस्मिन् अस्माभिः किमपि मूल्येन सफलतां प्राप्तव्या। सः अवदत् यत् राज्ये विधानसभा उपनिर्वाचनं भाजपायाः योगदानम् अस्ति। सत्ताकामस्य कारणात् भाजपा राज्ये काङ्ग्रेससर्वकारस्य अस्थिरीकरणस्य प्रयासं कृतवती अस्ति, एतेषां निर्वाचनानां भारं भाजपायाः वहनं कर्तव्यं भविष्यति। सः अवदत् यत् काङ्ग्रेसः चतुर्णां लोकसभा-विधानसभा-आसनानां मध्ये विजयस्य ध्वजम् उत्थापयिष्यति। जनाः भाजपायाः वास्तविकं मुखं ज्ञातवन्तः दृष्टवन्तः च, एतेषु निर्वाचनेषु तेषां मर्दनपराजयस्य सम्मुखीकरणं कर्तव्यं भविष्यति।

जयशंकरः मलेशियादेशे निष्कपटतया अवदत् यत्, "चीनदेशेन सह सम्बन्धं पुनः स्थापयितुं सीमासुरक्षया सह कदापि न सहमतिः

हिमसंस्कृतवार्ता: नरेशमलोटिया

कुआलालम्पुर (मलेशिया)- विदेशमन्त्री एस.जयशंकरः बुधवासरे उक्तवान् यत् चीनदेशेन सह द्विपक्षीयसम्बन्धेषु सामान्यतया केवलं सैनिकानाम् पारम्परिकनियोजनस्य आधारेण एव प्राप्तुं शक्यते तथा च बीजिंगदेशेन सह सम्बन्धं अग्रे सारयितुं एषः पूर्वाधारः भविष्यति। मलेशियादेशस्य राजधान्यां भारतीयप्रवासीभिः सह अन्तरक्रियायाः समये चीनदेशेन सह भारतस्य सम्बन्धस्य वर्तमानस्थितेः विषये प्रश्नस्य उत्तरं दत्त्वा जयशंकरः अवदत् यत्, "भारतीयानां प्रति मम प्रथमं कर्तव्यं सीमायाः रक्षणम् अस्ति, अस्मिन् विषये अहं कदापि सहमतिं न करिष्यामि।" सहमतिं कर्तुं न शक्नोमि।" सः अवदत् यत् प्रत्येक- देशः "स्वपरिजनेन सह सुसम्बन्धं इच्छति। तत् कः न इच्छति? परन्तु प्रत्येकं सम्बन्धं केनचित् आधारेण स्थापनीयं भवति। जयशंकरः अवदत् यत् वयं चीनदेशेन सह अद्यापि वार्तायां स्मः। अहं मम समकक्षेण सह सम्भाषणं करोमि। वयं काले काले परस्परं मिलामः। अस्माकं सैन्यसेनापतयः परस्परं सम्भाषणं कुर्वन्ति, परन्तु अस्माकं स्थितिः अतीव स्पष्टा अस्ति यत् अस्माकं मध्ये सहमतिः आसीत्। तत्र वास्तविक- नियन्त्रणरेखा (LAC) अस्ति। अस्माकं परम्परा अस्ति यत् तस्मिन् रेखायां सैनिकाः न आनयामः। अस्माकं सैन्यकेन्द्रद्वयं किञ्चित् दूरं स्थितम् अस्ति, यत् अस्माकं पारम्परिकं नियोजनस्थानम् अस्ति। वयं च तां सामान्यतां इच्छामः। सः अवदत् यत् सीमायां सेनानियोजनस्य दृष्ट्या सामान्यता चीनदेशेन सह सम्बन्धं अग्रे सारयितुम् आधारं भविष्यति। सः अवदत् यत् चीनदेशस्य सन्दर्भे पक्षद्वयस्य सीमाविवादः अस्ति इति कारणैः अनेकेभ्यः कारणेभ्यः सम्बन्धाः कठिनाः अभवन्।

चीनदेशः सीमायां हिंसां कृतवान्

जयशंकरः अवदत् यत्, "बहुवर्षेभ्यः सीमाविवादस्य अभावेऽपि वयं वस्तुतः महत्त्वपूर्णसम्बन्धान् निर्मितवन्तः, यतोहि वयं सहमताः यत् यदा वयं सीमाविवादस्य वार्तालापं कुर्मः तदा वयं द्वौ अपि सहमतौ भविष्यामः यत् वयं सीमायां सैनिकं न नियोज्यामः। अस्माकं च कदापि एतादृशी स्थितिः न भविष्यति, यत्र हिंसा रक्तपातः च भवति।" सः अवदत् यत् एषा सहमतिः १९८० तमे दशके आरब्धा, अनेकासु सहमतिषु च प्रतिबिम्बिता। "अधुना दुर्भाग्येन २०२० तमे वर्षे सीमासहमतिः भग्नाः, येषां कारणानि अद्यापि अस्माकं कृते स्पष्टानि न सन्ति" इति सः अवदत्। वस्तुतः सीमायां हिंसा रक्तपातः च अभवत्। २०२० तमस्य वर्षस्य जूनमासे गलवान् उपत्यकायां घातकसङ्घर्षस्य अनन्तरं भारतस्य चीनस्य च सम्बन्धः तनावपूर्णः अभवत्।

अपराधाधिराजः डॉन इति मुख्तार-अंसारी हृदयाघातेन निधनमुपगतः

हिमसंस्कृतवार्ता: युवराजभट्टराई

उत्तरप्रदेशतः अतिशयबृहती वार्ता समायाति। विदाङ्कुर्वन्तु यत् बांदाकारागारे निगडितः अपराधाधिराजः डॉन मुख्तार अन्सारी मृतिं गतः अस्ति। ध्येयमस्ति यत् असौ हृदयाघातकारणेन पञ्चतां प्राप्तो वर्तते। ध्यानास्पदं वर्तते यत् बांदा कारागारे स्वस्थप्रतिकूलतायाः पश्चात् मुख्तार अंसारी त्वरितमेव बांदा चिकित्सामहाविद्यालये उपचारार्थं प्रवेशितः आसीत्, ततः प्रभृतिरेव वार्ताः आयान्ति स्म यत् मुख्तार अंसारिणः स्थितिः अतीव शोचनीया वर्तते। किन्तु सम्प्रति मुख्तार अंसारिणः निधनस्य वार्ता सर्वत्र वार्तामाध्यमेषु प्रसार्यन्ते। उपचारावसरे मुख्तार अंसारी प्राणान् अत्यजत्। चिकित्सामहाविद्यालयस्य द्वाक्तरैः सूच्यते यत् अमुना प्रायः सार्धाष्टवादने प्राणाः त्यक्ताः इति। अवगच्छन्तु यत् मुख्तार अंसारी कारागारीये निजे प्रकोष्ठके अचेतावस्थायां प्राप्तः आसीत्। तदनु असौ उपचारार्थं चिकित्सालये सञ्जीतः आसीत्।

मुख्तार अंसारिणः निधनेन उत्तरप्रदेशे सुरक्षादृशा सञ्चेतना

अपराधाधिराजस्य मुख्तार अंसारिणः निधनस्य वार्ताभिः सर्वत्र सुरक्षाव्यवस्था सुदृढा उच्चस्तरीया च कृता अस्ति। आरक्षिबलेन साकं प्रशासनमपि सञ्चेतनायां वर्तते। बांदायां गाजीपुरे च सुरक्षाव्यवस्था सुदृढीकृता वर्तते। तत्र आरक्षिबलानि सुरक्षादृशा सर्वतोभावेन सञ्चेतितानि सन्ति।

मुम्बई इंडियन दलस्य कृते कोऽपि उपशम-वार्ता नास्ति, सूर्यस्य पुनरागमने अधिकः समयः भवितुं शक्नोति

हिमसंस्कृतवार्ता:- रूपेन्द्र वशिष्ठः।

भारतीय- प्रीमियर लीग इत्यस्मिन् मुम्बई इण्डियन्स दलस्य कृते आरम्भः उत्तमः न अभवत्, प्रथमयोः मेलयोः दलं पराजितम् अस्ति। इदानीं दलस्य श्रेष्ठतमक्रीडकस्य सूर्यकुमारयादवस्य विषये महद् चर्चा समागता अस्ति। विश्वस्य प्रथमक्रमाङ्कस्य टी-२० फलकक्रीडकस्य सूर्यस्य पुनरागमनाय मुम्बई- इण्डियन्स- दलस्य अधिककालं प्रतीक्षा भविष्यति।

सूत्राणि अपि अवदन् यत्, 'सूर्यः अतीव उत्तमां प्रगतिम् करोति, अतीव शीघ्रमेव सः मुम्बई इण्डियन्स (MI) इति क्रीडासङ्घस्य कृते क्रीडति। परन्तु प्रथमद्वयं मेलनं त्यक्त्वा कतिपयानि अपि मेलनानि बहिः उपविष्टं प्रवृत्तः भवेत्। सः अवदत् यत्, 'बीसीसीआई इत्यस्य कृते मुख्यचिन्ता अस्ति यत् सा टी-२० विश्वकपस्य कृते सज्जा अस्ति वा? स्पष्टतया सः (MI) मुम्बई इण्डियन् कृते क्रीडति, परन्तु क्रीडाहर्निया-शल्यक्रियायाः अनन्तरं त्वरितता न भवितुम् अर्हति।

देहल्याः मुख्यमंत्री अरविन्दकेजरीवालः १ अप्रैल-पर्यन्तं ईडी इत्यस्य पृच्छायै प्रेषितः

(हिमसंस्कृतवार्ता:- प्रवीणकुमारः)

देहल्याः-मु.मन्त्री अरविन्दकेजरीवालः १ अप्रैलपर्यन्तं ईडी-रिमाण्ड-रूपेण राउस् एवेन्यू-न्यायालये प्रेषितः अस्ति। तस्य जमानतस्य कारागारस्य च विषये निर्णयः अप्रैलमासस्य प्रथमदिनाङ्के भविष्यति।

गुरुवासरे केजरीवालः न्यायालये प्रस्तुतः। एतस्य प्रत्यक्ष-श्रवण अनन्तरं न्यायालयेन सीएम केजरीवालः १ अप्रैलपर्यन्तं ईडी रिमाण्ड-कृते प्रेषितः अस्ति। अन्वेषणसंस्थायाः

न्यायालयात् ७ दिनानां कृते रिमाण्ड याचितम् आसीत्। यद्यपि तस्य रिमाण्डः समाप्तः आसीत्। अस्मिन् प्रत्यक्ष-श्रवणे एएसजी एसवी राजू तथा विशेषअधिवक्ता जोहेब हुसैनः च प्रवर्तननिदेशालयस्य पक्षतः वीसीद्वारा उपस्थितौ आस्ताम्। केजरीवालस्य पक्षतः वरिष्ठः अधिवक्ता रमेशगुप्तः न्यायालये उपस्थितः आसीत्। दिल्लीमुख्यमन्त्रिणः प्रत्यक्ष-उपस्थितेः कृते दिल्लीपुलिस सुरक्षाव्यवस्थां सुदृढाम् कृतवान् आसीत्। अनेकस्थानेषु पूर्वमेव पुलिस सजगः आसीत्।

केजरीवालः अङ्गीयदत्तांशस्य गुप्तशब्दं न ददाति

प्रवर्तननिदेशालयेन आरोपः कृतः यत् केजरीवालात् डिजिटलदत्तांशः ग्रहीतव्यः अस्ति। सः दत्तांश-इत्यस्य यन्त्रस्य गुप्तशब्दं न ददाति। एतेन सह इतोऽपि बहवः जनानां साक्षात्कारः करणीयः अस्ति। अस्मात् कारणात् सप्तदिनानां अभिरक्षणं दातव्यम्।

बेङ्गलूरुरामेश्वरम् विस्फोटप्रकरणस्य एकः षड्यन्त्रकारः गृहीतः

बेङ्गलूरुरामेश्वरम् आपणे विस्फोटप्रकरणे गतदिने राष्ट्रियजागृतिस्थाना (एनआइए) एकं प्रमुखं षड्यन्त्रकारं गृहीतवती। संस्था कर्णाटक-तमिलनाडु-उत्तरप्रदेशयोः अनेकस्थानेषु बृहदन्वेषणाभियानं चालितवती। अन्वेषणेन ज्ञातं यत् गृहीतः प्रमुखः षड्यन्त्रकारः कैफे इति आपणे IED-विस्फोट-सम्बद्धे प्रकरणे अन्ययोः अभियुक्तयोः कृते रसद-समर्थनं कृतवान् आसीत्। ध्यातव्यम् यत् अस्मिन् मासस्य प्रारम्भे रामेश्वरम् कैफे इत्यत्र IED विस्फोटे अनेके जनाः घातिताः अभवन्।

अरुणाचलमाहात्म्यम् (पूर्वार्धः)--५ अरुणाचलभक्तमाहात्म्यम्

अन्तर्हितत्वात् नदीनिर्झरमेघजलानाम् अरुणाद्रौ लयः भवति। अरुणादेः माहात्म्यात् अन्धाः दृष्टिमन्तः पादविकलाः पूर्णपादाः अपुत्राः सपुत्राः मूकाः वाचालाः भवन्ति। सर्वसिद्धिप्रदायकं सर्वपापप्रणाशनं सर्वव्याधिविमोचकमिदं क्षेत्रम्। एवमुक्त्वा हरिं शम्भुः अन्तर्हितः अभवत्। विष्णुरपि अरुणाचलं प्राप्य तपः अन्वतिष्ठत्। तत्र काननस्थितान् देवान् मिलित्वा ऋषीणां कृते पुण्याश्रमाणां निर्माणं व्यदधात्। साङ्गवेदोपनिषदां पुनः सर्जनं कृतवान्। दिव्यरूपधारिणीनाम् अप्सरसां सङ्कुलमपि निर्माय ताः नृत्यगीतवादित्रैः शम्भुसेवाम् आदिष्टवान्। ततश्च स्वयं ब्रह्मपुष्करतीर्थे स्नानं कृत्वा अरुणाचलस्य प्रदक्षिणं कृत्वा अपापः अभवत् पुनश्च रमासहितं सर्वलोकाधिपत्यं च प्राप्तवान्।

तेजोराशिः भास्करः पुरा असुरैः पीडितः अभवत्। तदा ब्रह्मणः उपदेशात् तेन ब्रह्मनिर्मिते पावने तीर्थे स्नानं कृत्वा प्रदक्षिणं कृत्वा च अरुणाद्रिः अर्चितः। तेन सः असुरविजयं प्राप्तवान् मेरोः प्रदक्षिणायाः अधिकारं च अध्यगच्छत्। सः अन्यनक्षत्रातिशायिनं परमं तेजः अपि अविन्दत्। त्वष्टा यस्य आकृतिं विरचितवान् आसीत् सः भास्करः पुरा अरुणाद्रिं लङ्घयितुं प्रयत्नं कृतवान्। तदा तस्य हयाः निःशक्ताः अभवन्। शोणाद्रितेजसा सः स्वयमपि नष्टतेजाः अभवत्। ब्रह्मणः उपदेशात् तेन अरुणाद्र्यर्चना कृता। तेन सः पुनः स्वकीयं तेजः आकाशे गमनमार्गं च लब्धवान्। ततः प्रभृति सः आकाशमार्गेण गच्छन् अरुणाद्रिं कदापि नोल्लङ्घयति।

चन्द्रः दक्षप्रजापतेः शापात् शरीरक्षयभाक् अभवत्। सः अपि शिवस्य उपदेशेन अरुणाचलम् अभ्यर्च्य लब्धरूपः अभवत्। एकदा अग्निः ब्रह्मर्षेः शापात् यक्षमव्याधिना पीडितः सन् अरुणाचलसेवां कृत्वा रोगरहितः अभवत्।

पुरा शिवात् लब्धेन वरेण यैः जगतः स्वाम्यं प्राप्तमासीत् तान् वृत्र-नमुचि-वल-पाक-जम्भादीन् दैत्यान् मारयित्वा तत्पातकेन परिक्षीणः इन्द्रः शिवोपदेशानुसारम् अरुणाद्रिम् उपासितवान्। तेन स्वस्य पापस्य क्षालनं कृत्वा अनन्तरं शम्भुप्रीणनार्थं तेन अश्वमेधः कृतः। शम्भुप्रसादेन सः पुनः इन्द्रपदं अप्सरसाङ्कुलं स्वर्गं च अध्यगच्छत्।

महीमण्डलधारकः शेषनागोपि शिवाज्ञया शोणशैलम् अभ्यर्च्य कामरूपधरश्च अभवत्। अन्येपि नागाः सिद्धाः अप्सरसां गणाः दिक्पालकाश्च अरुणाद्रिं पूजयित्वा अभीष्टवरान् लब्धवन्तः।

दक्षयज्ञे वीरभद्रेण नाशिताङ्गाः भृगु-पूषादयः अरुणाचलं सम्पूज्य स्वाङ्गानि लब्धवन्तः। यदा बलिः वामनाय अवनीदानं कृतवान् तदा दानस्य जलधारां निरोद्धुं प्रयतमानः शुक्राचार्यः विष्णोः हस्ते स्थितात् कुशाग्रात् विद्धनेत्रः अभवत्। सः अरुणाद्रिं समभ्यर्च्य पुनः दृष्टिं प्राप्नोत्। अरुणः शिवाज्ञया एव सूर्यसारथिः अभवत्। प्रतर्दनाख्यः नृपः अरुणाचलस्य स्तुतीं कुर्वाणां कन्यां ग्रहीतुम् ऐच्छत्। सः क्षणादेव तेन कपिमुखः अभवत्। मन्त्रिणाम् उपदेशात् अरुणाचलं अर्चयित्वा सः पुनः सुमुखः अभवत्। पुष्पकनामकः गन्धर्वः शिवभक्तिहीनतायाः कारणात् व्याघ्रमुखतां प्राप्तवान्। ततश्च नारदेन निर्दिष्टः सः अरुणाचलं सम्पूज्य पुनः सुमुखः अभवत्। सप्तर्षयः अपि

अरुणाचलपूजनात् शापमुक्ताः अभवन्। शोणाचलस्य निकटे तैः निर्मितं पावनं शुभं तीर्थं दृश्यते।

पङ्कः ऋषिः अरुणाचलप्रभावात् लब्धपादः अभवत्। सः पादलाभेच्छया यदा अरुणाचलं प्राप्तवान् तदा दारुहस्तपुटौ वहन् जानुभ्यां कृतेन अतिशयभ्रमणेन श्रान्तः सः पिपासार्तः अभवत्। जलपानाय यदा सः शोणनद्याः तटं प्राप्तः तदा तत्रैव नद्याः जलं पिबन् कश्चन मनुष्यः क्रोधं दर्शयित्वा तस्य हस्तपुटौ बलात् आकृष्य नद्याम् अक्षिपत्। उच्चैः अवदत् च "कथं भवान् हस्तपुटौ गृहीत्वा अरुणाचलम् आगतः?" तत्क्षणमेव पङ्कः अव्यङ्गतां प्राप्नोत्। क्रोधकारी सः मनुष्य अपि तस्मिन्नेव क्षणे अन्तर्हितः अभवत्। ततश्च लब्धपादः ऋषिः स्वगृहं प्रतिनिवृत्तः।

वलीनामकः इन्द्रसूनुः उदयाचलस्य शिखरात् अस्ताचलं गन्तुमुद्यतः अरुणादेः उल्लङ्घयितुम् ऐच्छत्। तथापि तथा कुर्वन् क्षीणशक्तिः सः भुवि अपतत्। इन्द्रस्य उपदेशात् अरुणाचलं समभ्यर्च्य तेन स्वस्य शक्तिः पुनः प्राप्ता।

धर्मात्मा नलराजा एकदा गौर्याः वनं प्रविष्टः। तदा तेन सः स्त्रीरूपं प्राप्तवान्। तस्य कारणम् अवगन्तुम् अक्षमः सः स्वस्य पुरोधसं वशिष्ठम् अपृच्छत्। वशिष्ठादेशानुसारं तेन शोणाद्रिः पूजितः ततश्च तेन पुरुषत्वं पुनः प्राप्तम्। सोमः अरुणस्मरणस्य उपदेशात् तथा कुर्वन् ईश्वरानुग्रहेण शापात् मुक्तिं तथा च देवदुर्लभं स्थानमपि प्राप्तवान्। विष्णुः स्वपत्नीविरहस्य दुःखं अपाकर्तुम् भृगुमहर्षेः उपदेशात् अरुणाद्रिम् अर्चयत्। तेन सः स्वस्य अवतारेषु तद्दुःखात् मुक्तिः प्राप्नोत्। सरस्वती, सावित्री, लक्ष्मीः भूदेवी, सरितः च अरुणाद्रिं समभ्यर्च्य सङ्कटमक्ताः अभवन्।

पूर्वदिशि सूर्यः पश्चिमदिशि वरुणः, दक्षिणदिशि विश्वामित्रः तथा च उत्तरायां त्रिशूलदेवता एताः चत्वारः देवताः योजनद्वयं दूरे अरुणाचलस्य सीमाप्रान्ते स्थितेषु पर्वतेषु स्थित्वा शोणाद्रिं नमन्ति।

शोणशैलस्य उत्तरभागे एकः महान् वटवृक्षः तिष्ठति। तस्य छाया सुदीर्घा मण्डलाकृतिश्च अस्ति। तस्य अधः अरुणाचलेश्वरः सिद्धयोगिनः रूपेण उपविशति। देवाः अपि एनं वृक्षं साश्चर्यं पश्यन्ति।

एषः अरुणाद्रिः अष्टसु दिक्षु अष्टदिक्पालैः पूजितः पूजितः भवति। तत्र एकः कामप्रदः बकुलवृक्षः। तस्य अधः ऋषिः वामदेवः तपः आचरति। अगस्त्यः वशिष्ठः च लिङ्गस्थापनं कृत्वा अरुणाद्रिं पूजयन्ति।

पुरा हिरण्यगर्भस्य पुत्रः शोणनदः अत्र तीव्रं तपः अकरोत्। तेन तपसा गङ्गा अपि आगत्य शोणनदी नाम्ना अत्र प्रवाहिता अभवत्। वेणानाम्नी अन्या नदी अरुणाद्रिं परितः प्रवहति। अरुणादेः वायव्यभागे वायुतीर्थे स्नानं कृत्वा मरुत् जगत्प्राणत्वं प्राप्तवान्।

एतम् अरुणाद्रिं परितः योजनद्वयं भूमिः शिवभूमिः इति नाम्ना ख्याता। तत्र वसतां जनानां मरणसमये शिवकृपया मुक्तिलाभः निश्चितः।

- श्री अभिजित् तोडकरः
abhitr9@gmail.com

धारावाहिकं गीताप्रश्नोत्तरम् -२७ (पञ्चमोऽध्यायः प्रारभ्यते)

किमर्थम् एवम्? अतः अनयोः द्वयोः साधनयोर्मध्ये यत् मत्कृते कल्याणकारकं स्यात् तदेव निश्चितरूपेण वद। किमर्थं वा माम् एवं भ्रामयन् असि प्रभो?

श्रीकृष्णः- अहो, नाहं त्वां भ्रामयन् अस्मि अर्जुन! सांख्ययोगः यथा कल्याणकारी वर्तते, तथैव कर्मयोगः अपि कल्याणकारी एव। अर्थात् एतौ उभावपि कल्याणकारकौ स्तः। तथापि वास्तविकदृष्ट्या सांख्ययोगस्य अपेक्षया कर्मयोगः श्रेष्ठः कथ्यते। अतः त्वं कर्मयोगी भव। अर्जुनः- भगवन्! त्वया कर्मयोगः श्रेष्ठः इत्युक्तम्, परन्तु तत् कथम्? श्रीकृष्णः- पार्थ! त्वं मम वचनम् सधैर्यम् अवगन्तुं प्रयत्नं कुरु। शृणु, यः न कदापि द्वेषि, न च किमपि कामयते, सः कर्मयोगी हि सन्यासी आख्यायते। एतादृशः द्वन्द्वरहितः सन्यासी संसारबन्धनात् सहजतया, सुखपूर्वकं च प्रमुच्यते। अर्जुनः- तर्हि सांख्ययोगी परिणामे यत् फलं प्राप्नुयात्, कर्मयोगी अपि तदेव फलं प्राप्नुयात् किम्? द्वयोः फलप्राप्तौ कोऽपि भेदः नास्ति वा?

श्रीकृष्णः- तयोः फलयोर्मध्ये न कोऽपि भेदः स्यात् अर्जुन! ये अज्ञानिनः ते हि सांख्ययोगस्य कर्मयोगस्य च फलं पृथक्पृथक् पश्यन्ति, कथयन्ति च। परन्तु ये ज्ञानसम्पन्नाः

पण्डिताः ते एवं न पश्यन्ति, यतोहि द्वयोर्मध्ये कमपि योगं समाश्रितः सन् द्वयोः फलं साधकः प्राप्नोति अर्थात् यत्फलं सांख्ययोगी प्राप्नोति तदेव फलं कर्मयोगी अपि। अतः यः साधकः द्वयोः एकं फलं पश्यति, सः हि यथार्थं पश्यति। अर्जुनः- यदि द्वयोर्फलम् एकमेव अर्थात् समं, तर्हि कर्मयोगः कथं श्रेष्ठः भगवन्?

श्रीकृष्णः- हे पार्थ! कर्मयोगं विना अर्थात् सिद्धयसिद्धयोः समतायाः स्वानुभवं विना सांख्ययोगः न सिद्धयति। परन्तु कर्मयोगी सिद्धयसिद्धयोः समः भूत्वा तत्क्षणात् हि समं ब्रह्म अधिगच्छति।

अर्जुनः- कर्मयोगद्वारा कथं वा, केन प्रकारेण च, सः साधकः ब्रह्म प्राप्नुयात्? अत्र मां शङ्का बाधमाना अस्ति, अतः एतस्याः निवारणं कुरु प्रभो!

कृष्णः- शङ्का किमर्थं तव! शृणु, इन्द्रियाणां यः संयमी, शुद्धान्तःकरणं यस्य, यः शरीरं वशीकर्तुं समर्थः, सर्वेषु प्राणिषु यः स्वकीयम् आत्मानं लोकते च इत्येतादृशः कर्मयोगी कर्माणि कुर्वन् अपि कर्मभिः न लिप्यते, अर्थात् सः परमात्मानं प्राप्नोति इति। (गीता - ५/१-७)

(अनुवर्तिष्यते) नारदोपाध्यायः।

क्रमशः..... अर्जुनः- हे भगवन्! तव वचनैः अहं नितरां भ्रमितः अस्मि। त्वं कदाचित् कर्मणां त्यागम् अर्थात् सांख्ययोगं प्रशंससि, कदाचिच्च कर्मयोगं हि प्रशंससि,